MALA FOTO BIBLIOTEKA

I

M. FIZI

MOTIVI SVAGDJE

epoha

1. MALA FOTO-BIBLIOTEKA 1.

MILAN FIZI

MOTIVI SVAGDJE

sa 24 fotografije i crteža

III IZDANJE

EPOHA
ZAGREB 1962

sadržaj

Naslovna strana: Foto-montaža M. Fizi

mala foto-biblioteka – motivi svagdje

Pod sveukupnim nazivom »f o t o g r a f i j a« obuhvaćena su sva područja snimanja sa svojim specifičnim tehničkim i slikovno-estetskim zahtjevima. Stoga i nije čudo da sebi amater često postavlja pitanje: »Što i kako da snimam?«, pitanje isto toliko staro kao i fotografija.

Sve ono što snimamo predstavlja »m o t i v«, a motiva »ima svagdje«. Čovjek ih može birati, svaki prema svom ukusu. Da bismo olakšali taj izbor – jer svaki motiv postavlja i određene tehničke i slikovno-estetske zahtjeve – u ovoj, prvoj knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE ukazat ćemo na raznovrsne mogućnosti koje čovjeku s kamerom stoje na raspolaganju i na najosnovniju tehniku snimanja kojom ćemo te mogućnosti moći najbolje iskoristiti.

Fotografska tehnika je veoma opsežna. Ono najosnovnije što pri snimanju treba da znamo svatko može naučiti za nekoliko sati. Sve se odjednom i onako ne mora znati. Kad se jednom počne s osnovnim stvarima, usavršavanje dolazi postepeno. Čovjek ne smije od fotografske tehnike previše očekivati; ne smije se zadovoljiti ni samo s dobro eksponiranim i oštrim snimcima, jer su to tek preduvjeti koje svaka dobra slika mora ispunjavati. Osim stvarnog prikaza nekog objekta, slika može biti nosilac nekog višeg značenja i vrijednosti, a to će biti ako govori jezikom koji će svaki čovjek moći razumjeti.

Motive treba promatrati pri raznim vrstama osvjetljenja, koje daje određeno doba dana, i izabrati pravo; treba ih pronalaziti svojim očima, dati im zaokruženu cjelinu i naglasiti ono što je u njima važno. Na tom putu traženja vlastitih motiva amater nikada neće iscrpsti sve teme, a u slikama koje je sam stvorio naći će trajno zadovoljstvo.

prvo je svjetlo

Prvo i najvažnije je svjetlo. Od njega fotografija živi, ono je njezin osnovni grafički element, kojemu zahvaljuje svoje postojanje. Svjetlo je tema i komponenta fotografije. Pa već i sam naziv »fotografija« znači: »crtati svjetlom«.

Fotografirati možemo uz svako danje ili umjetno svjetlo ako je toliko jako da može normalno osvijetliti ploču ili film. Imamo, u prvom redu, s u n c e, taj neiscrpni i besplatni izvor svjetlosti sa svojim popratnim pojavama, kao što su: raspršavanje, lom, zrcalenje itd., sa svojom promjenljivom jačinom u razno godišnje doba i razno doba dana. Sunce stvara osebujne efekte, stvara čarobne prizore i pod njegovim bljeskom predmeti kao da oživljuju. Bez sunca sve oko nas izgleda monotono. A umjetno svjetlo – mnoge vrste žarulja i bljeskalica – čine fotografiju još svestranijom.

U prirodi sve oko nas vidimo u bojama. U crno-bijeloj fotografiji boje nam nisu potrebne; često puta su i štetne. Mnogi motiv očara nas svojim bojama, koje se na ploči ili filmu pretvaraju u nijanse tonova, što ih kasnije u slici vidimo kao crne, u raznim stepenima sivoće, ili bijele. Današnji pankromatski film pretvara prirodne boje u tonove, koji nam u slici daju jednak tonalan utisak, tj. vrijednosti svjetla, kao da prirodu gledamo kroz sive naočari.

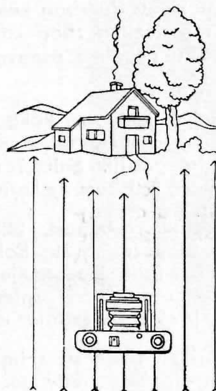
Budući da u slikama nemamo boja, preostaju nam, dakle, samo svjetlo i sjene. Zbog toga je za sliku veoma važno zapažanje vrijednosti svjetla.

U teoriji o svjetlu ima zanimljivih područja, koja mogu proširiti tehničko znanje foto-amatera i pomoći mu da mu put do dobre slike bude što kraći.

Razumije se da je za jedan motiv samo jedna vrst svjetla n a j b o l j a. To zavisi od karaktera motiva. Za jedan će biti idealno mekano, raspršeno svjetlo, a drugom će bolje pristajati jači kontrasti. Kad komponirate neki motiv, vodite računa o jačini, odnosu i smještaju svjetlih i tamnih ploha, jer one mogu biti za sliku od odlučnog značenja.

Kad biramo motiv, ne dajmo se zavarati bojama. Film i ploča ih registriraju kao crne tonove, u raznim stepenima sivoće, i kao svjetle tonove, sve do bjeline foto-papira.

gdje ima svjetla ima i sjene

Svjetlo s leđa. Jednolično rasvijetljeni objekt ima na slici nepovoljan plosnat izgled.

U crno-bijeloj fotografiji, gdje boje u svom pravom smislu ne dolaze do izražaja, glavni su faktori: svjetlost i sjene. U igri svjetla i sjene motiv u slici oživljuje, a postiže se i plastičniji dojam. Oni nam pružaju velike mogućnosti kad tražimo neke posebne efekte, kad želimo nešto prikazati u naročitoj svjetlosti, u nježnim tonovima ili kontrastu. Razumije se da između njih treba da bude usklađen odnos, pri čemu jedno svjetlo mora u slici uvijek prevladavati.

Svjetlo odozgo imamo po danu, od 10 do 14 sati, kad sunce stoji visoko. Ovo doba dana za snimanje je najmanje povoljno. Sjene su kratke i neprozirne, i ako snimamo neku osobu, oči će joj na slici biti u dubokoj sjeni, što može snimak potpuno upropastiti.

Svjetlo iza leđa najbolje je za snimanje u bojama, jer pri takvom snimanju nisu potrebne sjene. Crno-bijeli motivi postaju zbog nedostatka sjene plosnati, bez kontrasta i živosti, jer se ne stvaraju nikakve promjene u tonovima svjetla.

Svjetlo sa strane, koje pada koso na motiv, dakle ujutro do 10 sati i poslije podne od 3 sata dalje, za snimanje je najpogodnije, jer duge kose sjene oživljuju sliku. Ako su sjene još i prozirne, slika će imati veliko bogatstvo u tonovima. Treba paziti da sjene ne zauzmu prevelik dio slike.

Svjetlo koso sprijeda stvara sjene i daje dojam prostornosti. Sjenilo pred objektivom zadržava ulaz svjetla u objektiv sa strane.

vrste motiva

Slike razlikujemo prema vrstama motiva i povodu zbog kojeg je učinjen neki snimak. Prema povodima i razlozima zbog kojih netko fotografira, snimke možemo podijeliti u nekoliko osnovnih grupa.

S t v a r n i snimci prikazuju predmete objektivno, kako u stvarnosti izgledaju. Tako se snima u naučnoj, izvještajnoj, dokumentarnoj, industrijskoj i reprodukcionoj fotografiji. Snimci ne moraju biti slikoviti, ali im tehnička izrada mora biti besprijekorna.

U s p o m e n e imaju subjektivnu, privatnu vrijednost. Slike ne moraju biti tehnički savršene, iako je i tu poželjna što bolja izvedba. Ako u njima i ima poneka pogreška, ipak predstavljaju vrijednost za onoga tko ih je snimio. To su amaterski snimci prijateljâ, rođakâ, grupa, djece, snimci s izleta, putovanja itd.

S l i k o v i t o j fotografiji služi kao mjerilo vrijednosti snimateljevo dobro zapažanje i način kako je nešto kao motiv uočio i prikazao u slici. Ovamo idu pokrajine, portreti, aktovi, mrtve prirode, razna slikovita zapažanja, eksperimenti s fotografskom tehnikom i slično. Ovom vrstom fotografije bave se napredniji foto-amateri, a razumije se i profesionalni fotografi, i u njoj nalaze velike izražajne mogućnosti.

S a d r ž a j n a fotografija prikazuje također stvarne objekte, ali tako da iz njihova međusobnog odnosa proizlazi neki smisao i sadržaj. Najbolje je ako su takvi motivi jednostavni u prikazu, a jasni u sadržaju, koji svatko može razumjeti. Motiv uvijek u sebi nosi odnos »nečega s nečim«, na primjer, djevojka i more, zima i grad, otac i sin i slično. U ovom području fotografije postoje izvanredne mogućnosti za realiziranje ideja. To je put koji vodi lijepoj umjetnosti.

U početku foto-amater snima sve na što naiđe. Kasnije se sve više posvećuje onoj grani fotografije koja ga najviše interesira i najpunije zadovoljava njegovu potrebu za stvaranjem. Štaviše, neki idu još i dalje u toj specijalizaciji i posvećuju se samo, na primjer, snimanju pokrajina, samo industrijskom snimanju, snimanju djece itd. Mnogi se od njih na taj način razviju u prave majstore na onom području fotografije kojem su se posvetili.

PRVA PROLJETNA IGRA — Foto Milan Fizi

protiv svjetlosti

Snimanjem prema izvoru svjetlosti mogu se postići efektne slike. One djeluju briljantno i imaju v r š n a s v j e t l a. Takve slučajeve imamo prilikom zalaska sunca, kad se svjetlo odražava na mokrom asfaltu ili cesti, kad svjetlost probije kroz granje drveća u šumi ili kad čini aureolu oko svjetle kose djeteta. Tada se ljestvica tonova smanjuje i boje manje dolaze do izražaja. Duge sjene vode ka gledaocu, što djeluje neobično, ali lijepo. Da nam tamni dijelovi u slici ne budu precrni, treba tražiti motive s mnogo sitnih pojedinosti, na kojima se lomi svjetlo. Zbog tih pojedinosti u sjenama ekspoziciju treba odrediti na sjene, a film razvijati izjednačeno, da nam ostane i »svjetlo u svjetlu«.

Protivsvjetlo može stvoriti u lećama objektiva refleksiju, od koje može nastati zamućena slika. Prije snimanja stavite pred objektiv sjenilo i po mogućnosti stanite s kamerom u sjenu.

dobra taktika

Prije nego pritisnemo na okidač kamere postavimo sebi pitanje: »Što je u motivu koji snimamo važno, što je najvažnije?« Pred nama se, na primjer, nalazi livada puna ivančica. Možemo birati i snimati: samo jedan cvijet, grupu cvijeća, djevojčicu kako bere cvijeće, njezin portret s vjenčićem na glavi, djevojčicu sa strukom ubranih ivančica u naručju ili cijelu livadu sa cvijećem, u kojoj će nam djevojčica biti samo stafaža. Dakle, izbor motiva koji će u slici imati različita djelovanja. Imamo pred sobom cvijeće, portret i pokrajinu.

tražilo na kameri

Ni promatrati kroz tražilo na kameri ne zna svatko. Toj se vještini čovjek mora naučiti, da bi tačno uočio sve što se u tom okviru nalazi, jer će se to sve kasnije pojaviti na slici. Stoga treba odmah, tj. prije okidanja, isključiti sve suvišno. Treba paziti da, na primjer, čovjeku kojega snimamo tačno iza glave ne bude telegrafski stup, granje ili dimnjak, jer će na slici izgledati kao da mu to raste iz glave. Vježbajte se dobro gledati kroz tražilo, pomičite kameru gore–dolje, lijevo–desno, naprijed–natrag, dok ne pronađete pravu tačku snimanja. Za neki motiv samo je jedna tačka snimanja najbolja i nju treba pronaći.

Ako nam se neki motiv naročito svidi, jasno je da ćemo ga snimiti s različitih tačaka snimanja, a kasnije ćemo izraditi snimak koji je najbolje uspio.

fotografski gledati

Kad promatramo motiv kroz tražilo, ne smijemo se zanositi bojama (ako snimamo crno-bijelo), a to znači da moramo gledati fotografski. Zeleno i crveno će u slici biti tamno, plavo nebo bit će bijelo itd. Boje prenosimo u sive tonove, Najbolje je koncentrirati pažnju na svjetlo i sjene. Kad bismo gledali motiv kroz plavo staklo, vidjeli bismo igru svjetla i sjene, a boje bi bile isključene.

oko i objektiv

Postoji razlika između onoga što vidimo i onoga što ćemo zahvatiti kamerom. Pošto smo već odabrali motiv, obično moramo poći s kamerom nekoliko koraka naprijed, jer naš objektiv ima širi vidni kut i zahvaća u sliku više nego što vidi naše oko.

DJECA U IGRI — Foto Milan Šober

vršna svjetla

Sve što je rečeno o svjetlu i sjeni sjedinjeno je u ovom snimku. Tu imamo vršna svjetla, koja bliješte i sjaje; smjer svjetla, paralelan s fasadom, ističe njezine izbočine, jer one čine sjenu. Vidimo bogatstvo tonova, od potpune bjeline do guste crnine. U tom je, eto, čar svjetla, pod kojim oživljuju i mali, naoko beznačajni motivi.

važno naglasiti

Svaki motiv, – bio to cvijet, portret ili dio nekog stroja – treba lijepo smjestiti u plohu slike, i uz to na neki način istaći ono što je u toj cjelini najvažnije.

Mnoge slike ne djeluju dobro zbog toga što u njima ima mnogo nevažnog, a dovoljno se ne ističe ono što smo smatrali važnim i zbog čega smo taj motiv snimili. Kod svakog motiva treba biti načistu s ovim stvarima:

a) što će slika prikazivati;

b) koji je najbolji način da se to prikaže, i

c) što je u motivu važno, i što je najvažnije.

Ono što je u motivu najvažnije treba postaviti na najpovoljnije mjesto u slici. Bolje je to učiniti – kao što smo istakli – već pri snimanju, nego to kasnije postizavati traženjem najpovoljnijeg izreza u gotovoj slici.

U dobroj slici najvažnija je tačka smještena na takvom mjestu da privlači pogled i djeluje kao okosnica čitave slike. Kod pokrajina je to neka tačka u daljini, prema kojoj vodi neki smjer, kod portreta su oči, kod djeteta čitava glava itd. Najvažnije ćemo istaći i izostavljanjem svega što je nepotrebno. Tako rade i filmski stručnjaci mijenjanjem veličine kadrova. Što je neka stvar važnija u slici se prikazuje bližom i većom, da se što jače istakne.

Isticanje najvažnijeg ni u kojem slučaju ne znači da na slici mora biti samo motiv zbog kojeg smo snimili sliku. Taj motiv može se često istaći baš zgodnim smještajem manje važnih pojedinosti, ali one u slici ne smiju dominirati.

Što manje u slici, to bolje. Tada važno bolje dolazi do izražaja.

Već pri snimanju izostaviti sve nepotrebno, prići motivu bliže, zahvatiti ga većeg u sliku.

Dva motiva u jednoj slici ne znače štednju. Oni donose nejasnoću. Jedna slika neka prikazuje samo jedan motiv.

Poželjno je da slika ima tačku interesa, na kojoj će pogled naći oslonac. U tome neka bude srž svake slike.

U PERSPEKTIVI
Foto Nada Bogojević

dajte slici dojam dubine

Slika, kao ploha, ima dvije dimenzije: širinu i visinu, a razumije se, nema treće dimenzije: dubine. Stoga tu treću dimenziju treba na neki način dočarati.

U tome nam u prvom redu mogu pomoći svjetlo i sjene. Postavimo li neku svjetlu tačku ili mrlju u tamnu sliku, ona će poput magneta privući naš pogled, kao kad gledamo kakvu svjetiljku, u daljini u tamnoj noći.

Mnogi oblici linija i smjerova mogu se u slici rasporediti tako da iz opređa vode pogled u daljinu. Pogled će taj smjer slijediti, i ako on završava negdje u daljini u samoj slici, oko će se na slici zadržati, a ako se završi naglo na rubu slike i prekine se, odvest će pogled brzo iz slike. Uopće, pogledu ne smijemo dati prilike da brzo napusti sliku, jer što se na njoj duže zadrži, slika će biti vrednija. Izlaz pogleda iz slike zadržavaju tamni tonovi uz lijevi, a još više uz desni rub slike. To su elementi kompozicije, od kojih će se, manje ili više, smjeti udaljiti samo iskusni foto-amateri.

Kompozicija slike bit će zasebno obrađena u jednoj od narednih knjižica MALE FOTO-BIBLIOTEKE.

ritam

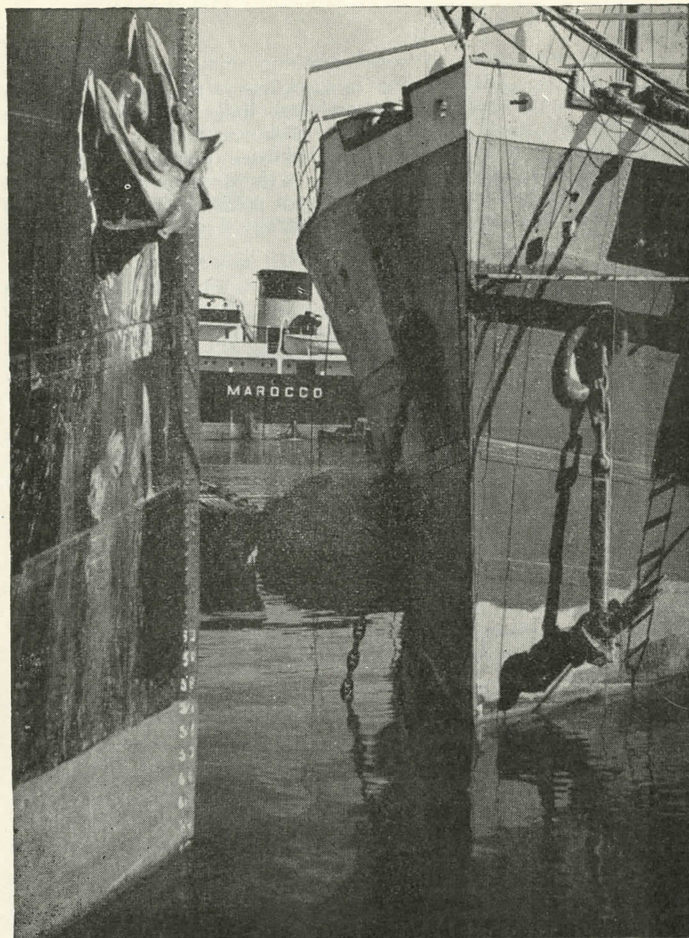
Pravilno ponavljanje neke pojave naziva se ritmom. Ples je najbolji primjer ritma. I objektima koji su inače statični može se u slici dati ritam, na primjer, redu zgrada, drvoredu, telegrafskim stupovima, pa i oblacima, ako im veličina nije jednaka, tj. ako su u opređu veći, a prema pozadini se perspektivno smanjuju. Objekti se u slici ponavljaju, ali u drugim veličinama i nesimetrično. Slika u kojoj ima ritma djelovat će živo i onda kad prikazuje objekte koji su sami po sebi nepokretni i statični. Stoga, kad snimamo statične objekte, moramo birati mjesto snimanja tako da ih dobijemo u dijagonalnom smjeru i u ritmičkom rasporedu.

dinamika

Dinamika je pokret, gibanje, nešto što djeluje svojom unutrašnjom snagom. Danas se od fotografije traži život, a ne mrtvilo. Iz dinamične slike osjeća se živost i pokret. Lokomotiva će, na primjer, kad je izvan pogona, djelovati masivno i statično, ali ako iz nje suklja dim i para, osjećamo da to nije neka mrtva željezna konstrukcija, već nešto što posjeduje neku snagu, nešto što se kreće. Ista je stvar s industrijskim snimcima. Para i dim daju dojam da se u nekoj tvornici radi — premda sve više modernih industrijskih postrojenja danas već gubi taj pomalo klasični simbol industrije. Svjetlo i sjene koje padaju koso, i uopće svi dijagonalni smjerovi, daju dojam pokreta. Nije stoga čudo da 80 odsto dobrih fotografija ima dijagonalnu kompoziciju. Treba izbjegavati ravne, okomite i vodoravne smjerove, jer oni djeluju nepokretno. Svatko u slici radije vidi akciju nego mrtvilo.

statika

Statika je mirovanje i nepokretnost. Snimimo li neku zgradu s pročelja, ona će u slici izgledati statično; ako je snimimo sa strane ugla i izbjegnemo ravne smjerove u korist dijagonalnih, slika će nam biti živahnija. Tvrdoća i ukočenost oblika kvare ljepotu i kvalitetu slike. U filmu se statičnost uopće ne podnosi. Sve mora biti u pokretu. To je potrebno i u savremenoj fotografiji. Iznimka može biti samo onda ako iz nekog određenog razloga želimo u slici postići statičnost, a to može često zahtijevati karakter samog objekta koji snimamo.

U LUCI

Foto Ante Brkan

iz koje visine snimati

Kamerama malog formata normalno snimamo s visine očiju, tj. kad stojimo. Takva »očna perspektiva« nije povoljna za sve snimke, osobito zbog toga jer smjerove linija ne možemo uvijek tako komponirati da pogled vode u »dubinu«. Kod zrcalno-refleksnih kamera imamo »trbušnu perspektivu«, koja je u pogledu slikovitosti povoljnija. Prema visini s koje snimamo, imamo i nazive: mišja, žablja, trbušna, jahaća i ptičja perspektiva. Visina s koje snimamo utječe na karakterizaciju i slikovito djelovanje motiva.

perspektivni pogledi

Djelovanje slike mogu pojačati ili smanjiti perspektivni pogledi. Postavimo li čovjeka u slici visoko (tj. snimimo ga odozdo), on će u slici izgledati nadmoćno, visoko, poput spomenika. Ako ga snimimo odozgo prema dolje, izgledat će malen i nekomu podložan. Pomicanjem kamere, tj. snimanjem s raznih visina i nagiba, možemo s istim motivom postići različita djelovanja.

izobličenja

Kad snimamo nekog čovjeka iz blizine, da bismo glavu dobili u snimku što veću, prijeti opasnost da dijelovi koji su bliže objektivu postanu na slici neprirodno veliki. To je perspektivna pogreška. Ono što je bliže objektivu postaje veće. Osobi koju snimamo ne smijemo se približiti kamerom više od 20 žarišnih dužina objektiva, a to kod objektiva od 5 cm znači bliže od 1 m, a kod objektiva od 7,5 cm bliže od 1,5 m.

momentni i vremenski snimci

Iz ruke (bez tronošca) možemo snimati ovim ekspozicijama: $^1/_{50}$, $^1/_{100}$ sekunde i još kraće. Svaki i najmanji drhtaj kamere za vrijeme ekspozicije, tj. u času kad svjetlost ocrtava sliku na filmu, može uzrokovati neoštrinu, koja se vidi na povećanoj slici. Za vrijeme ekspozicije kameru treba držati potpuno mirno i čvrsto i onda kad snimamo kraćim ekspozicijama, osim kad želimo dobiti tzv. »vučene« snimke.

Sve ekspozicije od $^1/_{25}$, $^1/_{10}$, $^1/_5$ sekunde i duže, treba snimati kamerom postavljenom na čvrst tronožac, jer inače možemo dobiti neoštre slike.

brzi zahvati

Nekad se nije moglo snimati brzo. Kamere su bile velike, uvijek su morale stajati na tronošcu, motiv i oštrina određivali su se na mutnom staklu, ploče su bile slabo osjetljive, a ekspozicije duge. Danas, kad se u većini snima kamerama malog formata, sa svjetlosno jakim objektivima i na osjetljivom filmu, mogu se snimati i motivi koji se brzo kreću. To je jedna od velikih prednosti savremene fotografije.

Mnogi vole snimke zahvaćene izravno iz života. Oni rade poput lovca, koji mora okinuti u pravi čas ako želi pogoditi cilj. Amater često primijeti zgodan pokretan motiv, ali dok na kameri podesi udaljenost, motiv više nije onakav kakvog je zapazio. Tako je promašeno mnogo motiva, koji se možda više nikada neće ponoviti.

Brzo snimanje nije naročit problem. Postoji tehnika »brzog zahvata u sliku«, kojom foto-amater uvijek može učiniti uspjeli snimak (vidi tabelu na strani 16). Da bi nam snimak bio oštar, udaljenost na objektivu moramo odrediti prema najvažnijem dijelu motiva. Ali, ako otvor zaslona — koji se nalazi u središtu objektiva — smanjimo, padat će na film manje svjetla, pa će snimak biti »oštriji u dubinu«, a objekt koji snimamo — premda se nalazio i u pokretu — bit će u zoni oštrine.

U najviše slučajeva amateri snimaju:

blizinu, tj. ljude, djecu u igri, manje grupe, životinje — sve što se nalazi ispred kamere između 2 i 6 metara, ili

daljinu, tj. pokrajine, ulice, zgrade, tvornice, daleke poglede i uopće sve što se nalazi dalje od 6 metara, pa do neizmjernog.

Ako imamo kameru s ugrađenim daljinomjerom, moći ćemo pomoću njega odrediti daljinu. No, kad je potrebno brzo snimati, obično nećemo imati vremena za postavljanje udaljenosti. Stoga možemo učiniti ovako:

Udaljenost na objektivu postavimo na tačku blizine ili daljine, i zaslon smanjen na brojku 8 dat će nam potrebnu »oštrinu u dubinu«. Lagana neoštrina u opređu ili pozadini motiva ne smeta. Šta više, takva neoštrina često može povećati vrijednost slike.

OVAKO SNIMATI »BRZIM ZAHVATOM«

Objektiv od 5 cm žarišne dužine		Zaslon 8
Blizina:	objektiv postaviti na udaljenost od slika će biti oštra od 2–6 m	3 m
Daljina:	objektiv postaviti na udaljenost od slika će biti oštra od 3,5–∞ (neizmjerno)	10 m
Objektiv od 7,5 cm žarišne dužine.		Zaslon 8
Blizina:	objektiv postaviti na udaljenost od slika će biti oštra od 3–6,5 m	4 m
Daljina:	objektiv postaviti na udaljenost od slika će biti oštra od 4–∞ (neizmjerno)	8 m

Ovu tablicu ispišite na komadić kartona i stavite u torbicu kraj kamere.

okinuti u pravi čas

Postoje mirni objekti, kao što su zgrade, pokrajine i slično, za koje znamo da se za vrijeme snimanja neće pomaknuti, i objekte u pokretu, kao što su scene na ulici, dječja igra, neko sportsko natjecanje, vožnja automobila itd. Tu prijeti opasnost da se u snimak ne zahvati ono što je u tom motivu najvažnije.

U svakom pokretu postoji vršna tačka zbivanja tipična za neku radnju ili koja predstavlja njenu glavnu fazu. Jedan primjer. Na ulici dvije stare žene razgovaraju. Mi smatramo da bi taj motiv bilo vrijedno snimiti. Kameru držimo pripravnu, prst se nalazi na okidaču i čekamo »pravi čas«. Predviđamo da će jedna od njih podići ruku da drugoj još uvjerljivije nešto dokaže. Kad taj čas uslijedi – pritisak, i zatvarač je okinuo u pravi čas. Da je okinuo sekundu prije ili kasnije, situacija bi se izmijenila, a prikaz u slici imao bi drugačije značenje. Tako smo zadržali jedan mali odlomak iz života i zbivanja oko nas, koji će, dobro zahvaćen u snimak, dati ipak nešto više nego kad ne bi bio zahvaćen u »pravi čas«.

SAMA SA SVOJIM BRIGAMA — Foto Zvonimir Brkan

pokrajine

Pokrajine, pejzaži ili eksterijeri područje su amaterske fotografije u kojem snimatelji registriraju svoje estetsko zapažanje lijepih oblika u prirodi. Snimajući ovakve motive oni svojim slikama nastoje dati neku višu vrijednost.

Svaki čovjek gleda i doživljava prirodu na svoj način. Neki će u njoj zapaziti samo mirne idile i druge lirske motive, neki samo »štimunge«, romantiku, a neki pak samo dekorativne, veličanstvene i herojske motive. U prirodi čovjek može birati, jer je vrelo motiva svih vrsta neiscrpno.

Pokrajine karakteriziraju elementi: z e m l j a, z r a k i v o d a. Tu se neposredno zbivaju promjene u svjetlu, »štimungu« u razno godišnje doba i doba dana, prema kojima i motivi mijenjaju svoj izgled. Motive u prirodi treba tražiti, a uz to treba biti u pravo vrijeme na pravom mjestu.

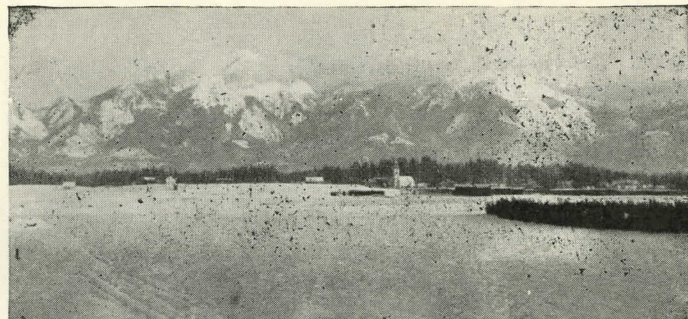
Osim raznih promjena na zemlji, situacija se mijenja i u obliku atmosferskih pojava. Jednom ćemo imati jasne poglede u daljinu, a drugi put laganu prozirnu maglicu. Oblaci su vječna težnja snimatelja pokrajina, jer oni, kad ispunjavaju gornji dio slike, daju slici ritam, a često i dinamiku.

Međutim, za vještije foto-amatere nije naročita smetnja ako momentano na nebu nema oblaka, jer ih mogu naknadno na sliku ukopirati. To je fotografski trik, o kojem ćemo govoriti u jednoj od narednih knjižica Male foto-biblioteke.

Pri snimanju pokrajina također vrijedi pravilo »što manje to bolje«. Jednostavni motivi, jasno prikazani, s dobro raspoređenim planovima slike, prema potrebi sa stafažom, siluetama ili kulisnim djelovanjem, kontrastom, tvrdoćom ili mekoćom crteža, dobro odabrano mjesto snimanja, raspored linija, tonova i ploha — sve je to važno za estetski izgled snimaka pokrajine.

Izgled pokrajine se mijenja. Ako uočimo tu njezinu osobinu, njezine značajke u razno godišnje doba, ako osjetimo njezinu unutarnju snagu i karakter, doživimo je na svoj vlastiti način i dobro snimimo, stvorit ćemo slike koje će ljudi uvijek rado gledati.

Snimati ujutro ili poslije podne, kad su sjene duge i padaju koso. One oživljuju izgled slike.

POGLED NA KARAVANKE — Foto Milan Fizi

TABLICA EKSPOZICIJE ZA FILM 17/10 DIN

Od 9–17 h ljeti od maja do augusta. Ekspozicija $^1/_{50}$ sek.

Objekti	Jasno sunce	Sunce slabo pokriveno	Djelomično oblačno	Oblačno ili u sjeni
Vrlo svjetli	22	16	11	8
Svjetli	16	11	8	5,6
Srednji	11	8	5,6	4
Tamni	8	5,6	4	2,8

Vrlo svjetli objekti: Obala mora, scena na snijegu, udaljeni predjeli i planine bez istaknutih objekata u opređu slike.

Svjetli objekti: Osobe na morskoj obali, na snijegu i u visokim planinama, svjetle građevine, obasjane suncem.

Srednje svjetli objekti: Ljudi u vrtu, pred kućom i na ulici, otvorene pokrajine, tamne građevine obasjane suncem.

Tamni objekti: Osobe ili predmeti u blagoj sjeni (ne pod drvećem ili krovom).

Za ostale mjesece, odnosno sate, potrebna je dvostruko duža ekspozicija, tj. umjesto $^1/_{50}$ uzeti $^1/_{25}$ ili naredni veći otvor zaslona (umjesto 8 uzeti 5,6). Uz svjetložuti filtar ekspozicija se produžuje za 1 puta. Na visinama od preko 2000 metara ekspoziciju skratiti napola.

portreti

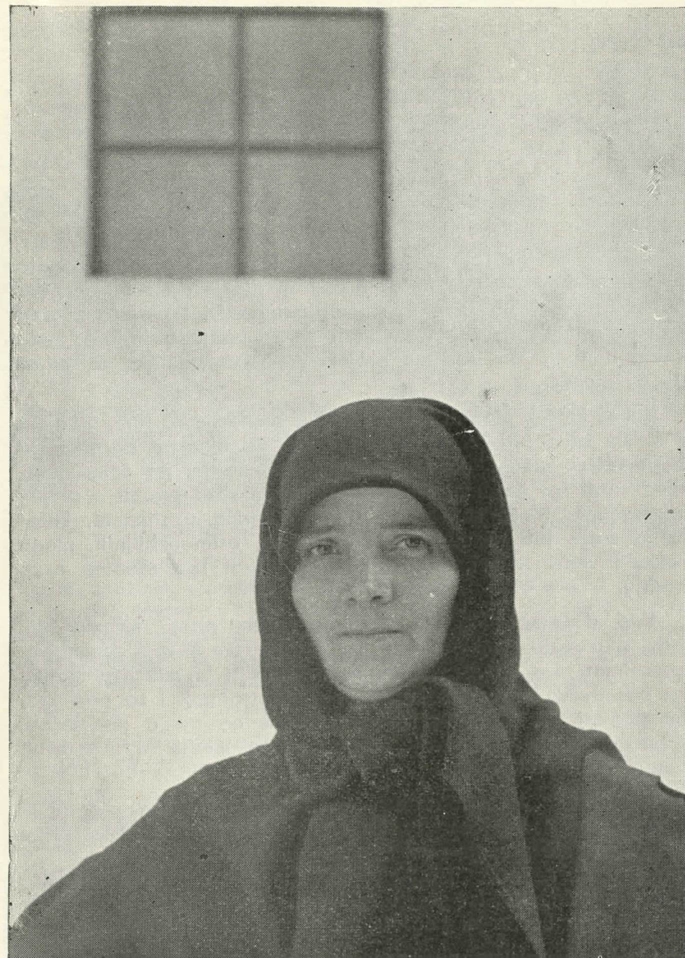
O važnosti portreta ne treba mnogo govoriti. »Tko ne ostavi za sobom svoju sliku, tomu se izgled zauvijek zaboravlja«, kaže jedna uzrečica. Potret čovjeka – osim u ličnoj legitimaciji – ima razna značenja, u većini osjećajne naravi. Slika podsjeća na izgled nekog čovjeka u različitim godinama njegove starosti. Tako se portretima stvaraju uspomene, registrira se doba koje će zauvijek proći.

Ima ljudi koji snimaju samo portrete, i to ne samo fotografi po struci nego i foto-amateri. Njih zanima samo lik čovjeka. I u portretnoj je fotografiji velik izbor motiva. Pojavljuje se takvo mnoštvo situacija da snimatelj nikad neće doći u nepriliku da ne bi znao šta da snima. Izražaji na licima ljudi mijenjaju se svakoga časa, a neke od tih izražaja vrijedno je sačuvati u slici. Svako lice je drugačije, različita je i mimika lica, pogled očiju, različiti su karakteri ljudi, a zatim promjene u odjeći. Može se snimati samo glava, portret do prsiju, do koljena ili portret u cijelom, zatim kostim studija, čovjeka u sportu, u vršenju njegova zvanja i u raznim drugim ambijentima u kojima se može naći. Dakle, obilje mogućnosti.

Rad stručnog portretiste mnogo se razlikuje od foto-amaterova rada. Stručni fotograf radi obično po narudžbi i mora nastojati da zadovolji zahtjeve svojih mušterija. Ako one traže »fotose«, kao što se snimaju filmske zvijezde, onda fotograf mora izbjegavati one bore koje bi čovjeka ili ženu na slici učinile starajim. Međutim, foto-amater će snimiti čovjeka tako da se na slici vide čovjekove osnovne karakteristike, ne izbjegavajući ni bore, kao značajku čovjeka u godinama, niti razbarušenu kosu, ako to zahtijeva neka situacija, ni neobrijanu bradu ili iznošeno odijelo, jer sve to može karakterizirati neku ličnost ili situaciju u kojoj se ona često nalazi.

Amateru koji se želi baviti portretima, možemo preporučiti da što više promatra razne portrete od dobrih majstora i da analizira njihove slikovne zahvate, držanje glave u slici, pozadine, rasvjete na licu itd. Tako će prije postati dobar portretist, jer će se poslužiti iskustvima koja su drugi stekli dugogodišnjim radom.

Jedna od narednih knjižica MALE FOTO-BIBLIOTEKE posebno će obraditi problem »Čovjek u slici«, odnosno portretnu fotografiju.

ŽENA S OTOKA KRKA   Foto Laura Mizner

na izletu i odmoru

Naša zemlja obiluje prirodnim ljepotama. Ona je zapravo veliki prirodni atelje s najraznovrsnijim motivima. Kad foto-amater pođe na izlet ili godišnji odmor, svakako će ponijeti i kameru. Snimanje u takvim prilikama nije samo ugodna razonoda nego ono sve više postaje potreba. Jedva da ćete susresti kojeg stranog turistu bez kamere. Bez nje nema turizma, jer bi inače sve što je čovjek doživio i vidio prije ili kasnije palo u zaborav.

Ako se čovjek sprema u mjesto koje mu je otprije poznato ili inače o njemu znade nešto više, najbolje je da sebi još prije odlaska napravi kratak plan snimanja i predvidi sve što bi bilo vrijedno snimiti. To osobito vrijedi za snimanje u bojama, ako imamo namjeru da održimo projekciju svojih snimaka za prijatelje ili javnost.

Takav kratak plan ili »story«, poput scenarija za film, u kojem će nizom slika biti prikazan opis puta, od njegova početka pa do povratka, mnogo će nam olakšati snimanje, jer ćemo unaprijed znati što hoćemo. Tako ćemo nizom slika pričati o svojim zapažanjima. Može se stvoriti i kratka priča u slikama. Fotografija može biti veoma elastična, te se, osim ozbiljnih, mogu praviti i vedri snimci. Malo promjene ljudi i u slikama rado primaju.

Kad dođemo u neko mjesto u kojem nismo nikada bili, motivi iskrsavaju sami od sebe, jer nam je sve novo i zanimljivo. No, snimati sve od reda ipak nema smisla. U mnoštvu motiva oko nas treba birati one koji su najinteresantniji i za neki kraj najznačajniji. Takvi motivi uvijek će nas na njega podsjećati, osobito ako smo u tom kraju ugodno proveli nedjeljni ili godišnji odmor.

Ne bi bilo lako ni nabrojiti sve one motive koji nam se pojavljuju za našeg boravka na moru i planinama. More samo i njegova obala pružaju nam mnoštvo prilika da napravimo dobre snimke, a da ne navodimo ljude koji tamo žive, pokrajine, historijske građevine itd. Isti je slučaj i s planinama, gdje se s vrhunaca pružaju bezbrojni pogledi na doline, šume, rijeke i jezera.

Opširnije o tome naći ćete u jednoj od narednih knjižica MALE FOTO-BIBLIOTEKE: »Na moru i planinama«.

grupe

Učenici škole primijenjenih umjetnosti u Zagrebu na praktičnoj pouci u snimanju.

Kad se amater nađe s kamerom na nekom izletu ili kakvoj svečanosti, svi bi prisutni htjeli biti ovjekovječeni u slici. A kako se to radi? Obično neki u grupi stoje, drugi sjednu pred noge onima koji stoje, a pridošlice i oni čedniji stanu u zadnji red, i to obično tako nespretno da im se kasnije u slici vidi samo tjeme glave ili jedno uho. Snimatelj bi zapravo svaku osobu morao posebno namještati, jer se svaki propust kasnije u slici osvećuje. No, to se namještanje ne smije vidjeti na slici, koja uvijek mora djelovati prirodno.

Snimanje grupa mogli bismo, stoga, podijeliti na dva dijela:

1. Snimanje grupe prilikom nekog događaja: vjenčanja, promocije, proslave i slično. Takvu grupu treba namještati, i to tako da nijedna glava ne zaslanja drugu, da pogledi ne budu usmjereni u svim mogućim pravcima, a da ipak svi ne gledaju u objektiv kamere, jer bi se time dobila ukočenost. Idealno bi bilo kad bi ljudi bili snimljeni tako da bi se od svakog pojedinca mogla napraviti zasebna portretna slika.

2. Grupa ljudi može se snimati potpuno nenamješteno i neprimjetno. Kod takvih slika, na primjer s nekog izleta, neće biti neophodno da svaki pojedinac bude snimljen tako da bi se od njega mogao napraviti portret. Ipak, moramo nastojati da jedna glava ne zaslanja drugu. Takve se grupe obično snimaju na taj način da snimatelj s kamerom sjedne na neko mjesto i čeka najpogodniji trenutak da pritisne na okidač.

Kod manjih grupa, osobito na vrhovima brda i slično, izgledat će u slici banalno ako netko iz grupe uperi prst u nešto što se u slici ne vidi.

djeca i omladina

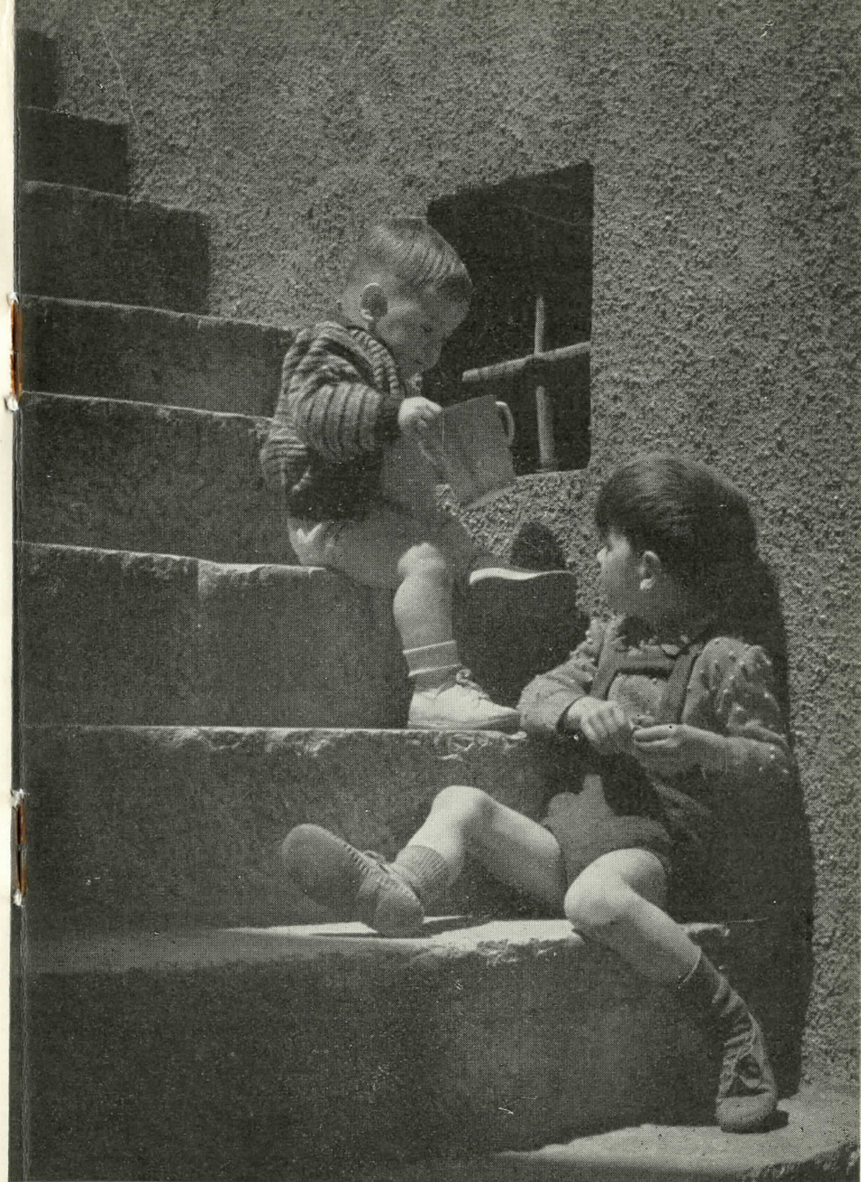
Mnogi je otac postao foto-amater samo zato da bi sam mogao snimati svoju djecu i slikama pratiti njihov razvoj. Tako on u slikama sačuva mnogo zanimljivih momenata iz života svoje djece, što se inače brzo zaboravlja. U kasnijim godinama takvi snimci za čovjeka predstavljaju veliku vrijednost. Mnoga djeca, kad odrastu, i sama će nastaviti taj rad i svoje uspomene na bezbrižne dane registrirati slikama. Danas ima mnogo omladinaca koji u fotografiji postižu zavidne uspjehe, a često se kod nas i u svijetu priređuju izložbe fotografija raznih omladinskih grupa.

Dok je dijete maleno i još ne zna šta je to izvještačenost i poza, na snimcima će se držati prirodno. No, čim je starije od tri godine, već zna što je to fotografiranje i pomalo gubi svoju dječju prirodnost. Stoga djecu već od tog doba moramo snimati neprimjetno, da ih dobijemo onakvu kakva zaista jesu. Dakle, snimati ih pri igri koju najviše vole ili kad su zaokupljena nekim poslom.

Djeca, osobito u prvim godinama života, iz mjeseca u mjesec mijenjaju svoj izgled. Ne samo da rastu, nego se i izražaji njihova lica neprestano mijenjaju. Svakako će biti za obitelj zanimljiv i vrijedan album, u kojem će se vidjeti čitav razvitak djeteta, od doba dok se nalazilo u pelenama, i kad smo ga snimali na njegovu krevetiću, pa do školskog doba, kad već ozbiljnije počne shvaćati svoje dužnosti, što se jasno primjećuje i na izražaju njegova lica, a i držanju. Stoga, snimajmo ih pri igri, učenju, spavanju, jelu itd., ali ne zaboravimo učiniti ni koji portret, koji ćemo možda povećati i uokviriti.

Snimcima djece i omladine pristaje sunce i svjetlo, koji su također simboli mladosti. Kad vrijeme nije pogodno za snimanje napolju, snimajte ih u stanu, uz prozor ili uz bljeskavo svjetlo, jer se i tako mogu napraviti lijepi dječji snimci. A kad želite svojoj djeci napraviti neki veći poklon, neka to bude fotografska kamera.

Djecu snimajte neprimjetno, u igri. Snimajte je češće, i to u određenim vremenskim razmacima, jer ona često mijenjaju svoj izgled.

NA STEPENICAMA — Foto Milan Šober

privatna reportaža

Kad pođete na šetnju, možete usput štošta vrijedno zapaziti. To je neka vrst »privatne reportaže«, zapažanja usput, zabilješke slikom onoga što smo vidjeli. Baš za takva snimanja i jesu stvorene kamere malog formata, koje možemo nositi u džepu i na filmskoj vrpci snimiti serije takvih slika. Pri takvom snimanju često tek u gotovoj slici otkrivamo prave foto-motive, koje bismo inače u prirodi jedva zapazili.

žanr-snimci

U fotografiji posebno područje snimanja zauzimaju žanr (genre) snimci. To mogu biti slike običaja i navika ljudi tipičnih za neki kraj. U okolici Zagreba, na primjer, još postoji crveni kišobran (osobito za one koji snimaju u bojama), žene na glavi nose košare, mljekari na biciklima voze kante s mlijekom, pilari na ulici pile drva itd. U Ljubljani, Beogradu ili kojem drugom gradu ili pokrajini sve se to radi na neki drugi način. Takve specifičnosti mogu se registrirati fotografijom kao dokumenti navika, načina života i običaja ljudi.

serijsko snimanje

Često jedan snimak nije dovoljan da prikaže neku radnju i da joj dade zaokruženu cjelinu, pa je potrebna serija snimaka. Pokušajte jednom pričati putem slika o nečemu što ste zapazili, a što se odnosi na čovjeka, njegov rad, vrline, slabosti itd. Umjesto riječima opisujte slikom. Međutim, treba raditi sistematski: serije snimaka stvarati prema unaprijed predviđenom planu.

S VISINE
Foto Mladen Tudor, Škola primijenjenih umjetnosti u Zagrebu

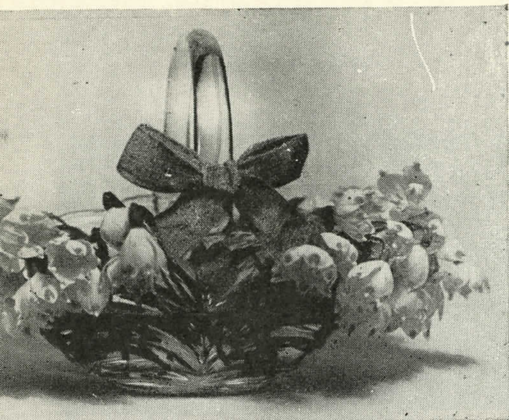
POD VELEBITOM — Foto Milan Fizi

životinjsko carstvo

Snimajući životinje, koje pripadaju svijetu što živi i buja na zemlji, pod zemljom i u vodi, možemo napraviti čitavu seriju slika iz tog područja. Iako većina ljudi voli životinje, ipak je to područje fotografije kod nas dosta zanemareno. U drugim zemljama mnogo se više pažnje posvećuje snimanju životinja svih rodova i vrsta.

Osim života u prirodi, mogu se snimati i portreti životinja: konja, magaraca, purana i pijetlova, a isto tako žive ili preparirane sitne životinje: kukci, pčele, leptiri, žabe, ribe, mravi, puževi, školjke itd. I u tom području se mogu napraviti veoma zanimljivi snimci.

Nešto je teže područje snimanje divljači u prirodi, kao što se, na primjer, snima za naučne svrhe. Na takvo snimanje često polaze čitave ekspedicije, koje moraju uložiti mnogo truda i vremena da dođu do snimaka, od kojih će nauka imati koristi. Razumije se da je i tehnička oprema za takvo snimanje mnogo kompliciranija nego za obično, amatersko snimanje.

CVIJEĆE
Foto Lj. Sinković, Škola primijenjenih umjetnosti u Zagrebu

cvijeće i bilje

Čovjek uvijek rado vidi cvijeće u prirodi, na svom stolu, pa i u slici. Ono čovjeku uvijek nešto znači. Cvijećem sebi ukrašavamo prozore, darujemo ga u raznim prigodama, šaljemo slike sa cvijećem za rođendane. Jasno je da najviše čara imaju snimci u bojama, kad dolaze do izražaja i najnježnije nijanse boja.

Ne valja snimati čitav cvjetnjak. Bolje je snimiti grupu cvijeća ili, još bolje, samo portret nekog cvijeta. Za snimanje treba izabrati najljepši cvijet. On će predstavljati sve ostalo cvijeće u cvjetnjaku. I druge vrste biljaka mogu sa svojim lijepim i karakterističnim oblicima predstavljati motive vrijedne snimanja.

mrtva priroda

Snimanje »mrtve prirode« ili »nature morte« stalna je tema u slikarstvu. U slici se prikazuju u prirodi uzgojene jestvine: voće, povrće, divljač, ribe i slično. Ako se pri snimanju uz njih nalaze i predmeti, kao tanjuri, boce, stolnjaci i slično, oni neka budu samo kao dekorativna dopuna, a ne kao glavni motiv slike. Takvi se snimci obično snimaju u sobi, a često i uz umjetno svjetlo. Važno je imati razvijen smisao za lijepo aranžiranje i grupiranje, tj. skladno komponiranje svih elemenata u sliku.

sportski snimci

Posebno mjesto u fotografiji zauzimaju snimci iz raznih sportova. U štampi postoje specijalni sportski snimatelji, koji, osim toga što su veoma vješti fotografskoj tehnici, poznaju sve vrste sportova. Oni dobro znaju što je to »vršna tačka« zbivanja, znaju odabrati mjesto snimanja (obično niski stav) i prave »vučene snimke«, tj. služe se posebnom tehnikom koja se primjenjuje za snimanje motociklističkih i automobilskih trka.

Kod sportskih snimaka najčešće se radi o brzim pokretima, pa i kamerom treba reagirati brzo. Moramo imati osjećaj za okidanje u pravi čas, jer inače nećemo zahvatiti vrštu tačku, koja je bitna za većinu sportova. Prema tome, treba imati dobru moć predviđanja, jer se pokreti često odvijaju brže nego naša mnogo sporija misao i naši pokreti kamerom. Što je pokret sportaša brži i odvija se bliže kameri, ekspozicija mora biti kraća, sve do $^{1}/_{1000}$ sekunde.

Sportovi obiluju zahvalnim motivima i za amatere. Najbolja prigoda za uvježbavanje jest vrijeme treninga, kad ima više prilike za režiranje i biranje. Uvijek moramo već unaprijed pronaći ono što je karakteristično za neki sport. Prednost uvijek dati detalju pred cjelinom. Često puta sam portret sportaša znači za neki sport više nego grupa ili cjelovit pogled na sportski teren. Tako možemo najprije doći do dobrog sportskog snimka, prikaza snage, pokreta, igre, lijepo građenog tijela, sportske vještine i težnje za postignućem cilja. Snimci s pokretom i dinamikom bit će od velikog značenja i za propagandu sporta koji taj snimak prikazuje.

U SKOKU
Foto prof. V. Susić

u noći

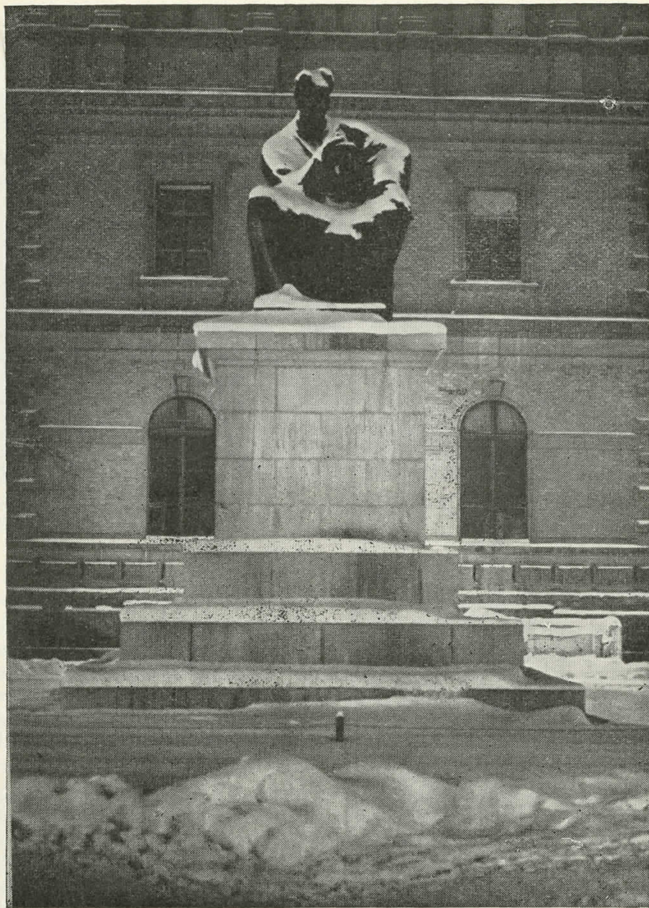
U noći se također mogu napraviti efektni snimci, uz uvjet da postoje dovoljno jaki izvori svjetla da mogu osvijetliti film. U noći imamo protivno od onoga o čemu smo dosada raspravljali: malo svjetla, a mnogo tame.

Grad je noću rasvijetljen uličnom rasvjetom, izlozima i reklamnim natpisima. Naročito će biti efektni i briljantni snimci kad se to svjetlo odražava od mokrog asfalta. A kad padne snijeg, od kojeg se svjetlo još jače reflektira, mogu se u noći napraviti snimci čarobna izgleda.

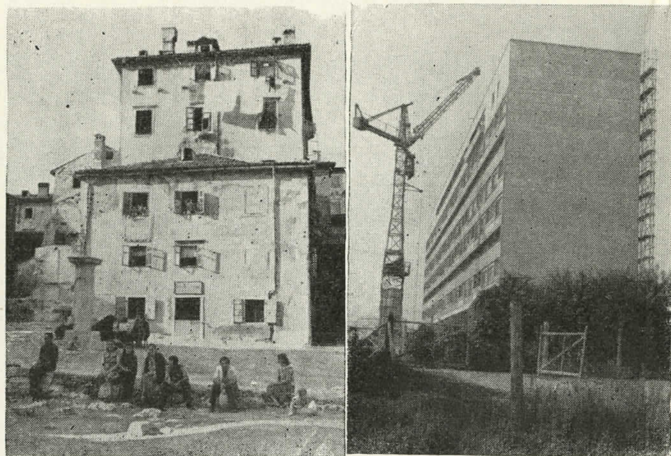
U noći se može naći mnogo raznih motiva, počevši od nekog mirnog, romantičnog kutića stare ulice, ljudi koji stoje pred izlozima ili rasvijetljenim ulazima u zgrade, zatim raznih signala, rasvjete za vrijeme svečanosti, vatrometa, zrcalenja svjetla uz obale rijeka i mora, sve do pogleda iz visine na čitav grad. Poseban čar pružaju u noćnom snimku industrijska postrojenja. Tu treba birati siluete željeznih konstrukcija, koje u noćnom snimku imaju mnogo snažniji efekt nego u snimcima po danu, jer u tami nestaje mnogo toga što je za sliku nepotrebno.

Motivi noću izmijene svoj izgled, pa se i tehnika njihova snimanja u mnogočemu razlikuje od snimanja po danu. Izaberimo najpovoljnije mjesto snimanja, tražimo za snimak najbolji izrez i pazimo da u opredu slike ne bude prejakog svjetla. Često je u opređe dobro zahvatiti nešto što će imati siluetno djelovanje i slici dati tamni okvir. Svjetle tačke najbolje je koncentrirati više prema središtu slike. Ako pri snimanju na ulici naiđe auto, stavite ruku ili šešir pred objektiv, da se farovi – ukoliko ih namjerice ne želite imati u snimku – ne ocrtaju u sliku. Za snimanje bit će potreban tronožac, džepna baterija, a ako pada kiša – i kišobran.

Ekspozicija pri snimanju noću, kao i inače, zavisi od jačine svjetla. Otprilike: zaslon 5.6, ekspozicija 2–4 minute. Pred snažno rasvijetljenim izlozima može se s objektivom jačine F 1 : 2, na filmu 23/10 DIN, snimati 1/10 ili 1/25 sekunde. Električno mjerilo za svjetlo u noći pri slabom svjetlu zataji, pa nam neće biti ni od kakve koristi.

STROSSMAYEROV SPOMENIK NOĆU — Foto Milan Fizi

STARE I NOVE ZGRADE — Foto Milan Fizi

građevine

Ovo područje fotografije obuhvaća sve što se naziva »građevinom« ili arhitekturom: nove i stare zgrade, škole, tvornice, mostove itd. Tom vrstom fotografije u većini se bave stručnjaci, koji posjeduju i prikladna tehnička sredstva, tj. kamere većeg formata, širokokutne objektive i ostalo što je za takvo snimanje potrebno. I amater se može baviti takvim snimanjem i pronalaziti razne, nove motive.

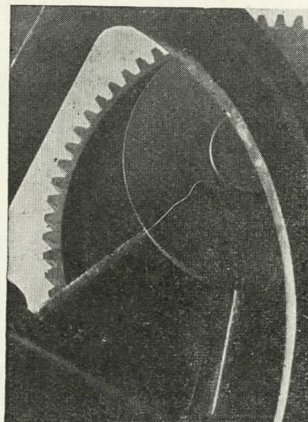
Da bi se dobili dobri snimci, motive treba snimiti uz najpovoljnije svjetlo, a osobito treba paziti na sjene. Najbolje svjetlo je ono koje koso pada uz fasadu i pravi duge sjene, tako da se svaka izbočina ističe poput reljefa. Zgrade ne smiju imati »linije koje se ruše«. Osim toga, traži se dobar perspektivni pogled, savršena oštrina i prvorazredna tehnička izvedba slike. Graditelji – ako snimamo za njih – imaju svoje zahtjeve, koje treba uvažiti. No, kada pojedinac snima za sebe, može tražiti na zgradama svjetlosne efekte, kose poglede i slično. Kod difuznog svjetla nema sjena, pa građevine izgledaju u slici monotono.

industrija

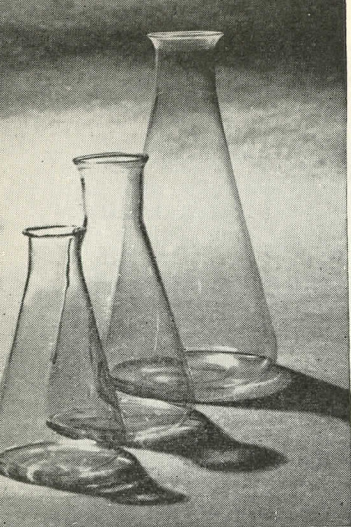
Industrijski snimci uglavnom su domena stručne tehničke fotografije. Oni prelaze granice amaterske fotografije zbog toga jer imaju određenu svrhu, ne privatnu, već općeg karaktera. Mnoge velike tvornice imaju svog stalnog fotografa, koji se specijalizirao za snimanje industrijskih fotografija. To područje fotografije kod nas još nije naročito razvijeno, pa ima dovoljno mogućnosti za one koji se tome žele posvetiti.

U industrijskoj fotografiji dolaze u obzir gotovo sve vrste fotografije, od portreta radnika, članova organa upravljanja ili rukovodilaca poduzeća, zatim snimanja postrojenja izvana i iznutra, po danu i po noći, pa sve do kopija dokumenata i planova ili mikro-snimanja za arhivu. Snimci služe, s jedne strane, za unutrašnju potrebu same tvornice, a s druge strane, za propagandu i pospješivanje prodajnih mogućnosti njezinih proizvoda. U svrhu racionalizacije proizvodnje snimaju se, na primjer, razne faze rada, i one se s fotografija proučavaju i usavršavaju. K tome dolazi još velika potreba za slikama koje će služiti za kataloge, reklamu, kalendare i tako dalje.

U nekim većim tvornicama postoje foto-klubovi, kojih članovi često snimaju baš ono što ih svakog dana okružuje, a to je njihova tvornica, sa svojim kadrom, strojevima, sirovinama, poluprerađevinama i gotovim proizvodima. Unutar takvih kolektiva često se priređuju interne izložbe, koje znače ne samo propagandu za fotografiju nego se izloženim slikama u članovima kolektiva pobuđuje interes i ljubav prema njihovom poduzeću. U takvim snimcima vide se zanimljiva zapažanja onoga što čovjeka okružuje pri njegovom svakodnevnom radu, a to su strojevi, sirovine, gotovi proizvodi, a i sami članovi radnog kolektiva, koji su zaposleni u toj tvornici.

LINIJE STROJA
Foto K. Pavlic, Škola primijenjenih umjetnosti u Zagrebu

STAKLO

Foto Mirko Lovrić

materijal i predmeti

Snimci industrijskih i zanatskih proizvoda i proizvoda umjetnog obrta moraju što tačnije prikazati strukturu materijala od kojega su proizvodi izrađeni. Ni u jednoj drugoj vrsti snimanja kao u ovoj ne nailazi snimatelj na toliko problema tehničke naravi, koje često može riješiti samo krajnjom dosjetljivošću i vještinom. Već sam smještaj nekog vijka ili zupčanika u slici zahtijeva dobro tehničko i kompoziciono rješenje.

Gotovi proizvodi obično se snimaju kamerama većeg formata, s objektivima koji crtaju savršeno oštro, uz prikladnu vrst negativ-materijala. Svemu tomu mora se prilagoditi i tehnika razvijanja. U slici na papiru bijele sjajne površine mora se vidjeti struktura materijala, mora se osjetiti da je snimljeni predmet, na primjer, od drva, stakla, metala, porculana, gipsa ili kojeg drugog materijala, jer će inače snimak promašiti svrhu kojoj je namijenjen.

Među najteža snimanja ubraja se snimanje stakla, gdje treba izbjeći nepoželjne reflekse, a uz to se uz rubove mora dobiti crni ton. Slično je i s metalima. Mjed ili bakar moraju se u slici osjetiti. Također je teško snimati politirano pokućstvo zbog refleksa, koji u slici djeluju neugodno. Često treba snimati i polarizacionim filtrom, da se refleksi uklone.

Snimci predmeta obično služe za kataloge, uz dodatni napis, i za reklame i ilustracije. Ova vrst fotografije posljednjih se godina i kod nas sve više primjenjuje. U svakom slučaju, osim što sadrži stvarni izgled predmeta, trebalo bi da svaki snimak bude mala kompoziciona studija, jer će se tako bolje istaći osobine i prednosti proizvoda koje slika prikazuje, a to znači da će slika bolje djelovati na gledaoca.

unutrašnjost

Ovo područje fotografije obuhvaća snimanje prostorija koje se nalaze pod krovom (interier). Svjetlo je pri takvom snimanju obično slabo, pa je bolje upotrijebiti osjetljivi negativ-materijal. Kameru prije snimanja treba postaviti na tronožac, da bude potpuno mirna i stabilna. Često će biti potreban širokokutni objektiv, da se u snimak zahvati što više. Zaslon se mora smanjiti, radi oštrine u dubinu, što opet zahtijeva duge ekspozicije. Za takva snimanja danas se u većini upotrebljavaju bljeskalice, uz koje se može snimati svagdje, bez obzira na to na kakvo svjetlo naiđemo.

Unutrašnje snimke se razvijaju izjednačeno da se dobiju i pojedinosti u sjenama i da se zadrži prejako svjetlo koje dolazi od prozora.

IZ TRŽNICE U ZAGREBU — Foto Milan Fizi

reklamna fotografija

Dobra reklama ubrzava prodaju. Fotografija je za reklamne svrhe veoma podesna, jer njezinom vjernom prikazu neke stvari ljudi vjeruju više nego crtežu ili štampanom tekstu. Reklamna slika mora biti dinamična i efektna. Dopunjuje ju još grafička obrada, tj. natpis, koji po pravilu ne smije biti duži od 5 riječi. Slika mora istaći ono što je važno za neki predmet. Ona mora biti dobro oblikovana, mora biti napadna, da bi što bolje na sebe svratila pozornost. Cilj reklamne fotografije jest da ljude informira, podsjeća, da im objašnjava i da u njima pobudi volju za posjedovanjem stvari koja se nalazi na slici, i da podiže ugled neke tvornice. Nije, međutim, dovoljno da reklamna fotografija bude napadna, nego mora biti i ukusno komponirana, da bi opći dojam takve fotografske reklame bio što povoljniji.

fotografski plakati

Danas se fotografija sve više upotrebljava u obliku plakata, naročito u turističkoj i industrijskoj propagandi, a i u mnogim drugim područjima. Za plakat dolazi u obzir »napadna« slika, koja će već iz daljine svratiti na sebe pozornost. Njezin prikaz mora biti takav da ostane što duže u pamćenju čovjeka koji ju je jednom ugledao. Često se za tu svrhu prave foto-montaže, da bi slika djelovala što snažnije, a kojiput se retušom izolira sve nepotrebno.

modna fotografija

Modna fotografija prikazuje haljine, šešire, cipele, rublje, ogrtače i ostale modne novitete. Bez modne fotografije ne bi bilo one dinamike koja pokreće industriju da stvara nove uzorke tkanina, konfekcijske tvornice i radionice narodnih rukotvorina da stvaraju nove modele i putem slike ih ponude potrošaču. U modnom snimku važno je prikazati šarm i eleganciju. Tu se stvarnost zamjenjuje fikcijom. Obično pri tom vidimo modele u pozama ili ambijentu u kojem se kupac možda nikada neće naći.

Od modnog fotografa traži se mnogo. Traži se ne samo da bude dobar tehničar, već i modni kreator, koji će za svaki predmet pronaći nešto novo i dati snimke kakvi se još nisu vidjeli. Takvi snimci moraju čovjeka iznenađivati i prisiliti da svoj pogled na njima što duže zadrži.

REKLAMNI PREDLOŽAK — Foto Jagetić

još ima motiva

Panorame treba snimati kamerom sa čvrstog tronošca, koji ima pomičnu glavu s oznakom stupnjeva. Kamera mora stajati potpuno ravno, jer se slika kasnije zbog kosih smjerova ne bi mogla ravno sastaviti.

Spomenici će u slici predstavljati nešto drugo ako ih snimamo po kiši ili snijegu. Vrijeme za snimanje nije baš ugodno, ali tako se dolazi do efektnih slika. Mogu se snimati i u predvečerje da se dobije siluetno djelovanje.

Magla može biti zahvalna prigoda za snimanje, jer u njoj iščezavaju boje. Važno je za opređe izabrati nešto tamno, da slika djeluje grafički. Lijepi ugođaji mogu se snimiti u času kad kroz maglu probije sunce.

U kinematografu mogu se za vrijeme prikazivanja filma napraviti snimci glumaca ili scena. Objektiv F 1 : 2, film 20/10 DIN, a ekspozicija $^1/_4$ do $^1/_{10}$ sekunde prema svjetlini slike. Birati mirne slike bez brzih pokreta. Tako se prave snimci za album gledanih filmova.

U kazalištu obično nije dopušteno snimanje za vrijeme predstave, jer to gledaocima smeta. Obično se snima za vrijeme pokusa. Veća kazališta imaju svog stalnog fotografa.

Radovi umjetnika. Svaki umjetnik ima potrebu za fotografijama svojih radova. Može se snimiti: portret umjetnika s nekim radom u pozadini, umjetnika pri radu ili samo umjetničko djelo.

U muzejima ima obilje predmeta vrijednih za snimanje. Treba tražiti dopuštenje.

Naučna fotografija služi kao pomoćnik različitim granama nauke. Moderna nauka bez fotografije više se i ne da zamisliti. U to područje ulaze razna snimanja, od rendgenskih, za potrebe medicine, pa do astronomskih snimanja dalekih svemirskih tijela. Sve su to strogo specijalizirane grane fotografije, u kojima bi foto-amater jedva imao što raditi.

ostale mogućnosti

Male stvari mogu u snimku dobiti »veliku formu«. Celofan može predstavljati vodu, zrcalo kao podloga izgledat će kao površina vode, a gruda soli ili sode kao vrhovi Alpa. Lijepe snimke mogu dati male staklene ili porculanske figurice ako ih dobro aranžiramo i kombiniramo efektima svjetla i sjene.

Snimanje blizine, tj. sitnih predmeta, naziva se »makrofotografija«. Za snimanje je potrebna kamera koja ima mijeh s dugom izvlakom. Produžiti vrijeme ekspozicije. Posebnu vrstu fotografije predstavljaju »mikroskopski snimci«.

Snimanje pod vodom posljednjih se godina veoma proširilo. Kameru treba staviti u oklop za zaštitu od vode. Posebna tehnika snimanja.

Foto-montaže spajanjem dviju ili više slika, rezanjem i lijepljenjem, uz razne mogućnosti pri povećavanju, pružit će amateru ugodnu razonodu.

Foto-trikovi, kojih ima veoma mnogo, a mogu se izvesti pri snimanju, povećavanju ili kemijskim procesom, također su vrela mogućnosti koje fotografiji otvaraju nove horizonte.

Snimanje u bojama, da se postigne dijapozitiv za projekciju ili slika na papiru u bojama, nailazi u krugovima stručnjaka i amatera sve više pristalica.

Stereo-fotografija nazvana je »kraljicom fotografije«. Ona daje dojam trodimenzionalnosti. Snima se kamerom s dva jednaka objektiva.

Ilustraciona fotografija donosi slike za naslovne stranice časopisa i za ilustriranje članaka.

Reprodukcije su dio tehničke fotografije. Preslikati se mogu crno-bijeli i poluton predlošci i predlošci u bojama. Za preslikavanje služi manje osjetljivi negativ-materijal posebno izrađen za svaku pojedinu svrhu.

»Table-top« je naziv za snimanje raznih predmeta na stolu. To je za amatera lijepa zabava komponiranja raznih predmeta, pri kojoj dolazi u akciju čitavo znanje o fotografskim mogućnostima.

tehnika snimanja ...

- Naučite spretno rukovati kamerom; upoznajte funkciju svakog njezinog dijela; uvježbavajte udaljenost zaslona i ekspozicije.
- Vježbajte ulaganje filma u kameru pomoću komada starog filma. Neka vam uđe u naviku da odmah nakon snimanja film pomaknete za naredno snimanje.
- Univerzalne kamere nema (osim u reklamama tvornica). Svaka ima svoje prednosti. Što je kamera manja, to se i snimci mogu povećati na manji format. Granica povećanja iznosi 7 puta linearno.
- Postupajte s kamerom kao s preciznim instrumentom, koji ne podnosi grubosti. Svaki kvar na njoj odmah dajte popraviti.
- Ne »škljocajte« zatvaračem kamere po stotinu puta uzalud. Ne otvarajte sami zatvarač (Compur). U njemu je komplicirani mehanizam. Popravak svakog kvara povjerite stručnjaku.
- Sprijateljite se s kamerom. Vježbajte se držati je čvrsto u rukama. Noge u raskorak, stajati stabilno, laktove pritisnite uz tijelo. Ako se kamera i najneznatnije strese, snimak neće biti oštar.
- Svaka kamera ima tražilo za motiv. Naučite se gledati kroza nj. Gledajte motiv kroz tražilo; pomičite se na sve strane dok pronađete tačku s koje će motiv imati najbolji izgled.
- Nabavite sebi električno mjerilo za jačinu svjetla, da vam svi snimci budu jednako dobro eksponirani. Izdatak za njega s vremenom će isplatiti spašeni snimci.
- Često pred objektiv treba staviti žuti filtar. Svjetli žuto-zeleni filtar dovoljan je da na pankromatskom filmu dobijete sivkasto nebo i oblake. Ekspoziciju treba produžiti 1 do 1.5 puta.
- Brisanjem objektiva lako se izgrebu glatke površine njegovih leća. Izgreben ili nečist objektiv crta mekanije. Mekani kist, mnogo puta isprana (stara) lanena krpica ili fini cigaretni papir, najbolja su sredstva za brisanje leća. Plavi sloj ne odviše pritiskivati.

... i obrada slika

- Filmovi mogu biti razne osjetljivosti na svjetlo. Univerzalan za sva snimanja jest film 17/10 DIN. Pankromatski je osjetljiviji na sve boje. Slabije osjetljiv je sitnozrnatiji, a za više osjetljiv je potrebna kraća ekspozicija, ali je zrno grublje.
- Pazite da se film pri ulaganju u kameru i vađenju iz nje ne osvijetli. Ulagati i vaditi film uvijek u sjeni. Dobro stegnite papir omotanog filma i zalijepite ga, a perforirani film stavite u kutijicu.
- Dobre negative spremite odmah u pergamin vrećice. Čuvajte ih od prašine, ogrebotina i otisaka prstiju. Na slici će se sve to vidjeti.
- Posebno je uživanje kad sami povećavate svoje negative, jer ćete sami odrediti izrez za sliku koji vam se najviše sviđa.
- Prije povećavanja napravite pokusne ekspozicije na malim komadićima papira. Osvijetlite ih u stepenima od **1, 2, 4, 8,** 16 sekunda. Kad ih razvijete, znat ćete koja je ekspozicija najbolja.
- Fotografski papir treba razvijati najduže 3 minute. Ako je ekspozicija bila kratka, slika će i nakon 3 minute biti blijeda, a ako brzo potamni, znači da je bila previše eksponirana. Dobro eksponirana slika u razvijaču se sama prestane razvijati. Razvijaju se još samo nježne pojedinosti.
- Slika je »normalna« onda kad su bjeline čiste, a crnine potpuno tamne. »Izmučene« slike nemaju čiste bjeline, a tamni dijelovi nisu crni, već u nekom mutnom tonu.
- Fiksirajte slike u svježoj kupki 15 minuta, a zatim ih perite pola sata u tekućoj vodi. Držite se uputa priloženih svakom omotu ili kutiji papira.
- Sitne pogreške na slici ispravite retušom. Slika je ljepša i ima veću vrijednost kad je uredno retuširana i obrezana.

TMURNI DANI
Foto Milan Fizi

tmurni dani

više nisu zapreka za snimanje. Naprotiv, oni pružaju nove motive, prema kojima ne bismo smjeli ostati ravnodušni. Napokon, imamo svjetlosno jak objektiv u kameri, možemo nabaviti visokoosjetljiv film, a negative možemo forsirano razvijati (novi razvijači s fenidonom), čime se osjetljivost još i povisuje.

birajte svoje motive

U ovoj, prvoj knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE ukazali smo na najraznovrsnije motive, kako u prirodi, tako i u mnogim oblastima ljudskog života, sistematizirajući ih – koliko je to bilo moguće zbog opsežnosti i raznovrsnosti – po grupama, da bi na osnovi toga mogao foto-amater dobiti što bolji uvid u mnogostranost fotografije. To je i bio osnovni zadatak ove knjižice, kao što kazuje i sam njen naziv. Uz opis pojedinog područja fotografije, naveli smo i sve ono čemu s tehničke strane snimatelj mora obratiti pažnju da bi postigao konačan cilj: uspjelu sliku.

Međutim, mnogo više se nije moglo obraditi u ovoj prvoj knjižici, jer to ne dopušta njezin ograničeni opseg. U narednim knjižicama obradit ćemo daljnje zanimljive teme, tako da ćete, prateći ih, sve dublje ulaziti u tajne fotografske umjetnosti, a nadamo se, da će, usporedo s tim, vaši uspjesi biti sve veći.

Vi, kao foto-amater, drugim riječima, ljubitelj fotografije, ne snimate za novac i niste obavezan prilagođivati se tuđim zahtjevima. Dok snimate za svoje lično zadovoljstvo, snimajte ono što se vama svidi, ali u isto vrijeme nastojte da snimate tako da se to svidi i drugima, jer će takva slika sigurno imati veću opću vrijednost.

Pođite u fotografiji svojim vlastitim putem, kao i putem savremenih zahtjeva koji se postavljaju u fotografiji, i ako ste ga dobro odabrali, možete računati na uspjeh. Kad ste potpuno načistu s tim koje područje fotografije uživa vašu sklonost, posvetite mu svu svoju pažnju, način zahvata motiva profinjujte i dotjeravajte, pa ćete se uvjeriti da je to put koji najsigurnije vodi uspjehu.

Motiva ima svagdje. Između njih birajte s v o j e, one koji vama nešto znače. Tako ćete u snimcima imati nešto svojstveno samo vama, bit ćete, drugim riječima, originalan stvaralac na području crno-bijele umjetnosti.

O velikim mogućnostima fotografiranja u svako godišnje doba i u svim prigodama bit će opširno govora u knjižici MALE FOTO-BIBLIOTEKE, pod nazivom »Uz svako svjetlo«.

na kraju . . .

Danas se u svijetu milijuni ljudi bave fotografijom, koja im služi kao razonoda nakon redovitog rada. Već od djetinjstva čovjek voli da, igrajući se, nešto formira i stvara. A u fotografiji može naći zadovoljstvo svatko tko traži lijepu razonodu, radost u stvaralačkom radu, promjenu u svom redovitom zanimanju, svatko tko traži takozvani aktivan odmor.

U nizu knjižica MALE FOTO-BIBLIOTEKE, koje smo počeli izdavati, bit će obrađena razna područja fotografije. U njima ne ćemo ulaziti u tehničke procese postanka slike, jer takva pitanja obrađuju fotografski udžbenici, a kod nas izlaze i foto-časopisi, koji obrađuju aktuelne probleme i novosti u fotografiji.

Stoga nam je bio cilj — kao što se vidi već iz ove prve knjižice MALE FOTO-BIBLIOTEKE — da težište prebacimo na d r u g u s t r a n u f o t o g r a f i j e, da ukažemo na mnoge putove koji amateru stoje na raspolaganju, pa da odabere onaj koji njemu najbolje odgovara. I u ostalim knjižicama ukazano je na razne mogućnosti koje postoje u fotografiji, i na jednostavan, popularan i svakomu razumljiv način date su foto-amateru upute i savjeti o svemu što treba da zna da bi snimao dobre slike.

Svaka knjižica uglavnom sadržava samo jednu temu, jedan skup iz raznih područja fotografije, o kojima naši udžbenici gotovo uopće ne govore. Jedna knjižica nadopunjava drugu, tako da se nizom knjižica otvaraju novi horizonti, a time i novi izvori zadovoljstva koje čovjeku pruža fotografiranje.

I z d a n j e :
EPOHA, Zagreb

U r e d n i k :
Branko Gjurgjan

Z a i z d a v a č a :
Ljubo Grubor

Š t a m p a :
»Vjesnik«, pogon II, Zagreb

MALA FOTO-BIBLIOTEKA

DOSADA IZAŠLO

1. Motivi svagdje
2. Zima u slici
3. Uz svako svjetlo
4. Kompozicija slike
5. Čovjek u slici
6. Na moru i planinama
7. Fotografska kamera
8. Film i filtar
9. Tehnika razvijanja
10. Povećavanje slika
11. Oplemenjivanje
12. Slike govore
13. Foto-reprodukcije
14. Noćne snimke
15. Zbirka recepata
16. Fotografija na stolu
17. Retuš i popravak slika
18. Foto-trikovi

